

Factsheet verkiezingen Duitsland 2021

[Achtergrond](#) - 25 september 2021 - Auteur: Redactie Duitslandweb

Duitsland kiest op 26 september een nieuwe Bondsdag. Na 16 jaar zwaait Merkel af als kanselier. Wie haar opvolgt en welke partijen de nieuwe Duitse regering gaan vormen, is nog open. Een overzicht van de feiten en cijfers rond de Bondsdagverkiezingen.

Wanneer zijn de Bondsdagverkiezingen?

De Bondsdagverkiezingen vinden plaats op zondag 26 september 2021. Om 18 uur sluiten de stembussen en wordt de eerste Hochrechnung (exitpoll) gepubliceerd. De voorlopige uitslag wordt waarschijnlijk in de nacht bekendgemaakt door de Bundeswahlleiter. Door corona kan deze voorlopige uitslag later komen dan normaal.

Wat wordt er gekozen?

De [60,4 miljoen Duitse kiesgerechtigden](#) kiezen een nieuw parlement. Dat parlement bestaat uit minstens 598 Bondsdagleden. In de praktijk zijn het er door het Duitse kiesstelsel veel meer (zie hieronder).

Opvallend: [20 procent](#) van de Duitse kiezers woont in de aan Nederland grenzende deelstaat Noordrijn-Westfalen en [eveneens 20 procent](#) is ouder dan 69 jaar.

Wanneer wordt de kanselier gekozen?

Het behoort tot de eerste taken van de nieuw gekozen Bondsdag om een kanselier te kiezen. Bondspresident Steinmeier (SPD) doet de voordracht. Hij draagt de kandidaat van de winnende partij voor. De kanselier benoemt vervolgens de ministers. [Lees meer in ons Naslagwerk Politiek en Staatsinrichting](#)

Normaal gesproken gaat de regeringsformatie in Duitsland snel en is het nieuwe kabinet doorgaans in november een feit. Bij de vorige verkiezingen, in 2017, verliepen de coalitieonderhandelingen echter [zeer moeizaam](#) en zat er pas in [maart 2018](#) een nieuwe regering.

Dit jaar worden de coalitieonderhandelingen waarschijnlijk extra spannend: [kanselier Merkel](#) (CDU) zwaait na 16 jaar en vier kabinetten af en dat heeft invloed op de positie van de CDU/CSU. Die was onder Merkel altijd de grootste, maar in de [peilingen](#) liggen de CDU/CSU en de SPD nu heel dicht bij elkaar.

Hoe werkt de Duitse stembusgang?

De Duitse kiezer kruist op een papieren stemformulier twee hokjes aan. Met de eerste stem (*Erststimme*) kiest hij een kandidaat in zijn kieskring - daarvan zijn er in Duitsland 299. Dit gaat volgens het systeem *winner takes all*. De tweede stem (*Zweitstimme*) is voor een partij.

De Bondsdagzetels worden verdeeld aan de hand van de *Zweitstimme*, de partijstem. Daarmee wordt berekend hoeveel zetels een partij heeft verworven in de Bondsdag. Die zetels worden in eerste instantie ingevuld met mensen die via de *Erststimme* direct gekozen zijn in hun kiesdistrict, de *Direktmandate*. De zetels die overblijven, worden verdeeld onder de deelstaatlijsten van een partij.

Hoeveel zetels heeft de Bondsdag?

De Bondsdag telt minstens 598 zetels, maar op dit moment zijn het er [709](#). Dat is het grootste aantal ooit. Dat het aantal zetels niet vastligt, komt door de ingewikkelde verdeling van de *Erst-* en de *Zweitstimmen* (zie vraag hierboven). Soms heeft een partij recht op *Überhangmandate*, als ze meer *Direktmandate* heeft dan zetels op basis van de tweede stem. Die moeten dan voor de andere partijen worden gecompenseerd met *Ausgleichmandate*. [Lees meer over het Duitse kiesstelsel op Duitslandweb](#) en [bij de Bundeswahlleiter \(in het Duits\)](#)

In oktober 2020 heeft de Duitse regering een [aanpassing van het kiesstelsel](#) besloten, om te voorkomen dat het parlement nog groter wordt. De aanpassing moet de effectiviteit en de werkbaarheid van de Bondsdag ten goede komen. Deze [Wahlrechtsreform](#) ging de oppositiepartijen Die Linke, Bündnis 90/Die Grünen en de FDP niet ver genoeg. Zij wilden dat [het Constitutioneel Hof](#), de hoogste Duitse rechtbank, een uitspraak over de aanpassing van het kiesstelsel zou doen, maar het Hof [besloot in augustus](#) zich pas na de komende verkiezingen over het kiesstelsel te buigen.

Waarom heeft Duitsland een kiesdrempel?

Duitsland heeft een kiesdrempel van 5 procent. Dat betekent dat alleen partijen die 5 procent van de stemmen of meer hebben gehaald, in de Bondsdag komen. De kiesdrempel is na de Tweede Wereldoorlog ingevoerd om versplintering van het parlement in vele kleine partijen te voorkomen. Nadeel van de kiesdrempel is dat de stemmen op partijen die de kiesdrempel niet halen, verloren gaan.

Welke partijen doen mee aan de verkiezingen?

De partijen die op dit moment in de Bondsdag zitten doen sowieso mee aan de Bondsdagverkiezingen. Dat zijn:

[CDU/CSU](#) (Die Union) - Christlich Demokratische Union/Christlich-Soziale Union

[SPD](#) - Sozialdemokratische Partei Deutschlands

[Bündnis 90/Die Grünen](#)

[FDP](#) - Freie Demokratische Partei

[Die Linke](#)

[AfD](#) - Alternative für Deutschland

[Lees meer over de Duitse partijen in het Naslagwerk Politiek en Staatsinrichting](#)

Daarnaast doen ook veel andere partijen mee aan de verkiezingen. In totaal zijn dit jaar [53 partijen](#) toegelaten door de Bundeswahlleiter - vergelijkbaar met de Nederlandse kiesraad. Daarvan kan op [47 partijen](#) worden gestemd, op een van de stembiljetten in de deelstaten of in de kieskringen. Maar de meeste van deze partijen komen niet boven de 5-procentdrempel uit en komen daarom niet in de Bondsdag. [Lees meer over de regels waaraan partijen moeten voldoen om mee te mogen doen aan de Bondsdagverkiezingen](#)

Wie zijn de lijsttrekkers - *Spitzenkandidaten* - van de partijen?

De CDU/CSU en de SPD waren tot nu toe altijd de grootste partijen en noemen hun lijsttrekkers daarom 'kanselierskandidaat' (*Kanzlerkandidat*): degene die kanselier wordt als zijn of haar partij de verkiezingen wint. De Duitse Groenen stonden de afgelopen twee jaar in de peilingen lang op de tweede plek en hebben dit jaar daarom voor het eerst ook een *Kanzlerkandidatin* benoemd.

CDU/CSU: *Kanzlerkandidat* [Armin Laschet](#) (CDU-voorzitter en minister-president van Noordrijn-Westfalen)

De Groenen: *Kanzlerkandidatin* [Annalena Baerbock](#) (partijvoorzitter, Bondsdaglid en duo-lijsttrekker met co-voorzitter Robert Habeck)

SPD: *Kanzlerkandidat* [Olaf Scholz](#) (vice-kanselier en minister van Financiën)

FDP: *Spitzenkandidat* [Christian Lindner](#) (partijvoorzitter en Bondsdaglid).

AfD: *Spitzenkandidaten* [Alice Weidel](#) (co-fractievoorzitter) en [Tino Chrupalla](#) (co-partijvoorzitter)

Die Linke: *Spitzenkandidaten* [Janine Wissler](#) (co-partijvoorzitter, West-Duits) en [Dietmar Bartsch](#) (co-fractievoorzitter, Oost-Duits)

Hoe zit dat met CDU en CSU?

De twee christen-democratische partijen [CDU](#) en [CSU](#) vormen samen Die Union. De partijen vormen samen [één fractie](#) in de Bondsdag. De CSU is alleen in Beieren actief, de CDU in de overige 15 deelstaten. De CSU benadrukt dat het een zelfstandige partij is en niet een vleugel van de CDU. De CSU is vaak wat conservatiever dan de CDU. Tussen de partijen kan het flink botsen, zoals tijdens de vluchtelingen crisis. In 2018 leek het zelfs [bijna tot een breuk](#) tussen de CDU en

de CSU te komen. Bij de keuze voor de lijsttrekker voor de verkiezingen in september kwam het tot een [machtsstrijd](#) tussen partijvoorzitters Armin Laschet (CDU) en Markus Söder (CSU), die opnieuw de verdeeldheid van de Union toonde. Ook in de laatste weken voor de verkiezingen zeiden partijprominenten dat Söder een betere Kanzlerkandidat zou zijn geweest en ondermijnden zo de positie van Laschet.

Welke coalities zijn er mogelijk?

Duitsland heeft vrijwel altijd een regering van twee partijen gehad. Maar omdat de grote partijen de afgelopen jaren steeds kleiner zijn geworden, lijkt dit keer een coalitie van drie partijen waarschijnlijker. Bij de verkiezingen van 2017 is ook geprobeerd een coalitie van drie partijen te vormen - CDU/CSU, Groenen en FDP - maar dat is toen mislukt. De FDP brak de onderhandelingen af met de woorden 'Beter niet regeren, dan slecht regeren'.

Geen van de partijen wil met de AfD samenwerken. Afgaande op de peilingen en de uitlatingen van de lijsttrekkers zijn de belangrijkste coalitie-opties:

Jamaika-Koalition: CDU/CSU, FDP en Die Grünen

Genoemd naar de kleuren van de Jamaicaanse vlag: zwart-geel-groen. De FDP wil liever met de CDU/CSU dan met de SPD.

Ampelkoalition - SPD, FDP en Die Grünen

Genoemd naar de kleuren van het stoplicht (*Ampel* in het Duits, in Duitsland noemen ze de middelste kleur van een stoplicht geel). De SPD wil graag samen met de Groenen regeren.

Große Koalition - CDU/CSU en SPD

Dat is de coalitie die al acht jaar regeert. Heeft noch de voorkeur van CDU/CSU, noch van de SPD.

Rood-rood-groen - SPD, Die Linke en Die Grünen

Dit is de coalitie waar CDU/CSU voor waarschuwt. SPD-leider Scholz ziet onoverbrugbare inhoudelijke verschillen met Die Linke. Op basis van de voorlopige uitslagen heeft deze coalitie geen meerderheid.

Wat is de *Briefwahl*?

In Duitsland kun je ook per post stemmen, als je op de dag zelf bijvoorbeeld niet naar een stembureau kunt. Je moet dit wel aanvragen. De verwachting is dat vanwege de coronapandemie dit jaar veel meer mensen per post zullen stemmen, mogelijk wel veertig procent. In Nederland kun je iemand machtigen om voor je te stemmen, hoewel er bij de Nederlandse verkiezingen in maart, vanwege de

coronacrisis, in een aantal gevallen ook per post kon worden gestemd.

Waarom wordt 2021 een *Superwahljahr* genoemd?

Naast de Bondsdagverkiezingen staan dit jaar ook vijf deelstaatverkiezingen op de politieke agenda. In alle deelstaten behalve Bremen wordt niet elke vier jaar, maar elke vijf jaar gestemd. Als een deelstaatregering valt, vinden tussentijdse verkiezingen plaats. Daarom kan het aantal verkiezingen in een jaar in Duitsland behoorlijk verschillen. In 2021 vinden de volgende deelstaatverkiezingen plaats:

14 maart: [Baden-Württemberg](#) en [Rijnland-Palts](#)

6 juni: [Saksen-Anhalt](#)

26 september, tegelijk met de Bondsdagverkiezingen: [Berlijn](#) en [Mecklenburg-Voorpommeren](#)

Eerder geplande [verkiezingen in Thüringen gaan toch niet door](#)

Dit artikel werd voor het eerst gepubliceerd op 1 maart 2021 en wordt regelmatig geactualiseerd

Dit is een artikel gedownload via [duitslandinstituut.nl](https://www.duitslandinstituut.nl).

Artikel: <https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/42544/factsheet-verkiezingen-duitsland-2021>